

Ubi profecto, quia mortem significat animarum, magis est utique illa fidelibus horrenda et metuenda quam corporum. Unde idem Dominus dicit: « Nolite timere eos qui » occidunt corpus, animam autem non possunt occidere; » sed potius eum timete, qui potest animam et corpus » perdere in gehennam¹. »

XXIX. Hujus generis mortes, per quas animæ mittuntur in gehennam, si quis fidei mente, ut dignum est, cogitaverit, valde viliter æstimabit quamlibet ingentissimam stragem et sanguinis fluvios mortalium corporum, et quomodocumque quandocumque moriturorum. Quas cædes iste exaggerans, et scolastica vanitate describens, ad blasphemandum Deum, qui talibus mortibus eos quibus hujusmodi terror utilis fuerat, flagellabat, horrorem incutit mortalibus sensibus, et aliquid se agere putat, calces adversus stimulum jaciendo: ut cum de morte carnis accusat Dei providentiam, morte cordis mittatur in gehennam. Quis autem utriuslibet sexus homo non mallet gladio trucidari, etiam illo modo quo trucidavit sacerdos Phinees fornicarios², in ipso complexu nefariæ voluptatis, terribile constituens adversus execrandas libidines ultionis exemplum, propter quod Deo maxime placuit: quis, inquam, non mallet tali genere mortis interfici, quis non postremo igne consumi, vel ferinis morsibus per ipsa pudenda laniari, quam mitti in gehennam ignis æterni? Cur igitur Deus Christianorum peccantes talibus mortibus puniat, ut post corporis interitum transitorium, sequatur in gehenna sine fine supplicium, nisi quia Testamenti utriusque unus est Deus? Nam possent Judæi dicere adversus hujus impietatem, quantumlibet exaggeret bella, cædes, vulnera, funera, sanguinem, longe incomparabiliter Deo nostro Deum se habere mitiorem, longe scilicet mitius punien-

¹ Matth. x, 28. — ² Num. xxv, 8.

tem transitoriis mortibus corporum, quam flammis perpetuis gehennarum.

XXX. « At enim propterea videtur huic Deus Legis et Prophetarum, qui unus et verus est Deus, crimine crudelitatis arguendus, quia propter levissimas causas vel etiam erubescendas, poenam mortis vel corporalis infligit; quod David populum numerasset¹; quod infantes, sicut iste dicit, filii Heli sacerdotis, de ollis vel cacabis Deo præparatis aliquid degustassent²? » Qua in re non disputo quantum et quam perniciosum elationis vitium tam sancto viro, ut vellet Dei populum numerare, subreperit, eorumque mortibus non æternis, sed jam jamque humana conditione venturis, et celeriter transituris, fuerit flagellatus, quorum fuerat multitudo inflatus. Nec dico filios Heli non fuisse infantes, ut iste loquitur, nesciens quid loquatur; sed ejus ætatis, qua possent et deberent, pro sacrilego ausu quo se Domino Deo in sacrificiis præferabant, digna coercitione cohiberi: quod neglectum Deus, non sibi consulens, sed populo cui religio pietasque profuisset, bello etiam vindicavit: ubi Dei timorem potuerunt augere victuri, per eorum mortes, qui fuerant, etsi senescerent, post non longa temporum spatia morituri. Mortibus quippe corporum legitimus alios etiam mortuos, propter non sua, sed aliena peccata³: ubi magis est in dolore cordis plaga viventium, quam in resolutione carnis poena morientium; ubi animæ de corporibus exeuntes, habent causas suas vel bonas vel malas, non propterea gravatæ, quia exutæ: animarum vero morte alius pro alio plectitur nemo. Sed hoc dico, quantum existimet iste fuisse peccatum, quod in convivio nuptiali inventus est homo vestem non habens nuptialem: puto si humana consideratione ista metiamur, huic aliquantulum sufficere debuit erubescere; et ut plurimum

¹ 2 Reg. xxiv, 2. — ² 1 Reg. ii, 14. — ³ Id. iv, 18.

invitantis indignatio protenderetur, vestem mutare compelli: et tamen dictum est: « Ligate illi manus et pedes, » et projicite eum in tenebras exteriores, ibi erit fletus et » stridor dentium¹. » Sed dicet, non levem culpam significat, vestem non habuisse nuptialem, quoniam ista parva magnarum signa sunt rerum. Sic ergo et sacrificia visibilia, cum sint in terrenis rebus exigua, magnarum et divinarum signa sunt rerum: in quibus filii sacerdotis se ipsi Deo, cujus honor in sacrificiis attenditur, præferbant. Non autem ille conviva se prætulit sponso; sed tantum non congruit, quia nuptialem tunicam non habebat. Verumtamen inter ipsas poenas, quibus utrumque vindicatum est, ille quid distet advertit, quamque incomparabiliter ista illam vincat intelligit, qui corporalibus et temporalibus spiritalia et sempiterna præponit.

XXXI. Verum quid opus est de mysticis significationibus sacrificiorum vestisque nuptialis inconvenientem carnalibus sensibus velle inculcare sermonem? Ecce quod est manifestius proferamus: Evangelium Legi Veteri comparans Dominus, et non illud malum quod homines ante didicerant, sed quod ipse docebat, perfectius esse contestans: « Audistis, inquit, quia dictum est antiquis: Non occides; » qui autem occiderit, reus erit iudicio. Ego autem dico » vobis: Quicumque iratus fuerit fratri suo, reus erit iudicio; qui autem dixerit: Racha, reus erit concilio; qui » autem dixerit: Fatue, reus erit gehennæ ignis¹. » Quid tam parvum in peccatis, quam fratri dicere: Fatue? Quid tam magnum in suppliciis, quam gehenna ignis². Si in Lege vel Prophetis iste invenisset aliquem, quoniam dixisset fratri suo: Fatue, lapidari jussum fuisse divinitus, quantæ Deum crudelitatis argueret? Quis non autem, non dico lapidari, sed per singulos artus, imo per singula cor-

¹ Matth. xxiv, 13. — ² Id. v, 21, 22.

poris frustra, paulatim atque minutatim, vivens et sentiens dilanaria consumique maluisset, quam gehennæ ignibus mancipari? Absit tamen ut crudeliorem quisquam dicat Evangelii Deum quam Legis Deum, intelligens utriusque esse unum et eundem Deum, in Lege terrentem carnalibus, in Evangelio spiritalibus poenis; et ibi et hic fidelem, nusquam crudelem.

XXXII. Quid illud, nonne si a Christo linguam reperiret alienam in eumque blasphemam, et qualis est hujus, impia garrulitate damnabilem, acerbius et amarius exagitaretur, quam quod iste de obsonio sacrificii prægustato, corporalem temporalemque poenam pro sacrilegio sic indignatur ingestam; ubi venturum se Dominus, et ad sinistram positus gentibus¹ minatur esse dicturum: « Ite in » ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus? » Hujus tanti supplicii quæris causam? « Esurivi, inquit, » et non dedistis mihi manducare². » Ecce pro esca temporali, non ablata, sed non data, æternum et horrendum supplicium comminatur. Et recte, si consulas veritatem. Perparvum est enim quod in eleemosynis datur: sed cum pie datur, æternum inde meritum comparatur. Et ideo potius quia parvum est quod datur, magna impietate non datur. Unde non mirum est, quod tantæ sterilitati velut infructuosarum arborum, ignis æterni supplicium præparatur. Si autem consulas hominem, ut de suo respondeat tibi: « Omnis homo mendax, » contemnit culpam, exaggerat poenam: illam quippe non videt mente carnali, hanc exhorret carne mortali. Talis est iste in omnium hominum, qui puniuntur vel corripiuntur in Vetere Testamento, longe mitioribus quam leguntur in Evangelio, corporalibus poenis. Quod enim diluvium comparari æternis ignibus potest? Quæ cædes, quæ vulnera, quæ corporum mortes

¹ Vox gentibus redundare videtur. — ² Matth. xxv, 41, 42.

cruciatibus sempiternis? Viginti quatuor millia cadentium, tanto buccarum strepitu inflat insanus, quasi non innumerabilia millia quotidie moriantur toto orbe terrarum? Sed transitoria ista corporis mors est: quis vero aestimare possit, quot millia stabunt ad sinistram ex omnibus gentibus, quæ sempiternis damnanda sunt ignibus?

XXXIII. Eat iste et clamet ore aperto et oculis clausis, quasi confessus sit Deus suam crudelitatem, quia dicit per Prophetam: « Exacuam sicut fulgur gladium meum, inebriabo sagittas meas sanguine, et gladius meus manducabit carnes de sanguine vulneratorum¹. » De quibus verbis sic iste accusat Deum, velut semper humanum sanguinem esurientem, quasi dixerit: Inebriabo me sanguine, aut manducabo carnes de sanguine vulneratorum. Sed quantumlibet hanc utilem Dei comminationem tanquam facinoris avidam, et ut dicit, in sola crudelitate malis tantummodo gloriantem, vanus et vesanus exhorreat: quid aut quantum valet, verbis comparata dicentis: « Discedite a me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus²? » Ibi non sanguine inebriantur sagittæ; sed non satiabuntur membris omnibus flammæ: nec carnes gladius manducabit, sensum doloris citius auferens mortuis, quam inferens vulneratis; sed nemo cruciatibus saltem moriendo subtrahitur, ne in moriente simul etiam ipsa poena moriatur. Cur non hic dicit: Colendum ne istum an potius execrandum fugiendumque esse dicemus? An timet de Christo ista dicere, ne ipsius ignis æterni supplicium non evadat, quo ille impios præparat mittere; et ignorat miser hæc dicendo de Deo Prophetarum, de ipso se dicere, cujus tam tremendam severitatem in Evangelio formidat offendere?

XXXIV. Reprehendit etiam, quod poenas impiorum

¹ Deut. xxxii, 41, 42. — ² Matth. xxv, 41.

significatas per uvam fellis et botrum amaritudinis, et furorem draconum atque aspidum¹, collectas dicit esse Deus apud se, et signatas in thesauris suis, reddendas in tempore, cum lapsus fuerit pes eorum: ignorans thesauros hic appellatas occultas dispositiones Dei, qui disponit reddere unicuique secundum opera ejus. Unde Apostolus dicit: « Tu autem secundum duritiam cordis tui et cor » impœnitens, thesaurizas, tibi iram in die iræ et revelationis justi iudicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus². » Apud quem enim sibi thesaurizat iram cor impœnitens, nisi apud eum qui vivos est iudicaturus et mortuos? Neque enim nesciunt etiam illi veteres libri « Thesaurum desiderabilem, de quo ibi scriptum est, » quod requiescat in ore sapientis³. » Et in Proverbiis legitur, quia « Deus thesaurizat diligentibus se salutem⁴. » Et Isaias propheta dicit: « In thesauris salus nostra: ibi » sapientia et disciplina et pietas ad Dominum. Hi sunt » thesauri justitiæ⁵. » Sed vaniloqui et mentis seductores adversantes Litteris sacris, quas intelligere nolunt, eligunt ex eis aspera quæ ibi leguntur ad commendandam severitatem Dei; et de litteris Evangelicis atque Apostolicis lenia quæ ibi leguntur ad commendandam bonitatem Dei: et apud homines imperitos hinc ingerunt horrorem, inde quærunt favorem: quasi difficile sit, ut quisquam similiter blasphemus atque impius eo modo adversetur Novo Testamento, quo iste Veteri, carpens de Vetere quibus ibi commendatur Dei bonitas, et e contrario de Novo quibus ibi commendatur Dei severitas; et clamet invidiosus atque venenosus: Ecce qui Deus colendus est, misericors et miserator, longanimis et multæ misericordiæ⁶; qui non in finem irascetur, neque in æternum indignabitur; qui non

¹ Deut. xxxii, 32-34. — ² Rom. ii, 5, 6. — ³ Prov. xxi, 20, juxta LXX. — ⁴ Id. viii, 21. — ⁵ Isai. xxxiii, 6. — ⁶ Psal. cii, 8, et Num. xiv, 18.

secundum peccata nostra fecit nobis; neque secundum iniquitates nostras retribuit nobis; sed quantum distat Oriens ab Occidente, longe fecit a nobis peccata nostra; qui sicut miseratur pater filios, sic miseratur timentes se; qui dicit: « Nolo mortem peccatoris, quantum ut revertatur et vivat¹. » Non ille qui propter lucrorum avaritiam, etiam eum servum qui non perdidit talentum quod acceperat, tantum quia non amplius acquisivit, ligatis manibus et pedibus projici jussit in tenebras exteriores, ubi esset ei fletus et stridor dentium²; et qui hominem non habentem vestem nuptialem de convivio suo tollit, et similiter alligatum simili supplicio punit: et qui venientibus ad se, et pulsantibus, et dicentibus: « Domine, aperi nobis; » respondet: « Non vos novi³, » tantum quia oleum secum, quod infunderent suis lampadibus, non tulerunt: et qui propter unum contumeliosum verbum mittit in gehennam: et qui pro temporali cibo non accepto, igne damnat æterno. Hæc atque hujusmodi si quis vesana mente sacrilegus, inde lenia, hinc aspera colligat; ac sic homines utrarumque litterarum imperitos a Christo tanquam sævo et crudeli conetur avertere, et ad Deum Prophetarum misericordem mitemque convertere; nonne et huic ipsi qui hoc facit Veteri Testamento, quod ab homine similiter sacrilego posset fieri novo; impurus atque impius apparebit? Qui autem recte colit Deum, et profecto utriusque Testamenti invenit unum Deum, et ejusdem unius Dei in utroque diligit bonitatem, in utroque metuit severitatem: in illo intelligens promissum Christum, in isto accipiens redditum Christum.

XXXV. Nonne prius in illis veteribus libris lectum est, non reddendum malum pro malo, ubi præcipitur, ut si jumentum inimici sui errare quisque invenerit, revocet

¹ Ezech. xviii, 23, et xxxii, 11. — ² Matth. xxii, 13. — ³ Id. xxv, 12.

domino ejus, et si cecidisse in via, non pertranseat, sed levet cum illo¹? Nonne ibi prius scriptum est, quod Apostolus ponit: « Si esurit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, » potum da illi²? » Nonne ibi prius homo Dei Deo suo, quod ei utique scit placere, dicit: « Domine Deus meus, » si feci istud; si est iniquitas in manibus meis; si reddidi » retribuentibus mihi mala³? » Nonne ibi prius Jeremias propheta describit sancti patientiam, præbentis percutienti se maxillam⁴? Nonne ibi prius per alium Prophetam præcipitur, ut malitiam unusquisque fratris sui non reminiscatur⁵? Quid est ergo quod iste blasphemus hæc tanquam contraria Veteri Testamento de Novo colligit, aut utrasque Litteras nesciens, aut ut decipiat imperitos, se scire dissimulans? A quo tamen si quærat, utrum non reddat malum pro malo, qui pro cibo non accepto in ignem mittit æternum⁶; profecto turbabitur, et admonebitur incomparabiliter esse mitius oculum pro oculo, dentem pro dente homini auferre⁷, ubi mensura vindictæ modum non transit injuriæ, quam propter non exhibitam humanitatem, tantam rependere severitatem, ubi transitoria est culpa, et finem non habet pœna: atque ita discet, si perversa non est, in utroque Dei unius Testamento et amandam bonitatem et timendam severitatem. Quamvis enim in Vetere Testamento propter temporalium bonorum promissionem malorumque comminationem, servos pariat temporalis Jerusalem; in Novo autem, ubi fides impetrat charitatem, qua lex possit impleri non magis timore pœnæ quam dilectione justitiæ, liberos pariat æterna Jerusalem: tamen et illis temporibus fuerunt justi spirituales, quos non occidebat littera jubens, sed vivificabat spiritus juvenans.

¹ Exod. xxiii, 4. — ² Rom. xii, 20, et Prov. xxv, 21. — ³ Psal. vii, 4. — ⁴ Thren. iii, 30. — ⁵ Levit. xix, 18. — ⁶ Matth. xxv, 42. — ⁷ Exod. xxi, 24; Levit. xxiv, 20; Deut. xix, 21; et Matth. v, 38.

Unde et fides venturi Christi habitabat utique in Prophetis, venturum prænuntiantibus Christum; et nunc sunt plurimi carnales, qui vel hæreses faciunt non intelligendo Scripturas, vel in ipsa Catholica aut adhuc parvuli lacte nutriuntur, aut tanquam palea perseverans futuris ignibus præparantur. Sicut autem Deus unus et verus creator bonorum est et temporalium et æternorum; ita idem ipse auctor est amborum Testamentorum: quia et Novum in Vetere est figuratum, et Vetus in Novo est revelatum.

XXXVI. Ignoscendi autem misericors mansuetudo, propter quam dictum est, non solum septies, verumetiam septuagies septies fratri remittenda esse peccata¹, non ad hoc valet ut sit iniquitas impunita, aut torpens et dormiens disciplina, quod potius obsit quam diligens vigilansque vindicta. Claves quippe regni cœlorum sic dedit Christus Ecclesiæ, ut non solum diceret: « Quæ solveritis super » terram, erunt soluta et in cœlis²; » ubi apertissime bonum, non malum pro malo reddit Ecclesia: verum et adjungeret, « Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata et in » cœlo³; » quia bona est et vindicandi justitia. Illud enim quod ait: « Si nec Ecclesiam audierit, sit tibi tanquam » ethnicus et publicanus⁴: » gravius est quam si gladio feriretur, si flammis absumeretur, si feris subrigeretur. Nam ibi quoque subjunxit, « Amen dico vobis, quæ liga- » veritis super terram, erunt ligata et in cœlis: » ut intel- ligeretur, quam gravius sit punitus, qui velut relictus est impunitus. Hic dicat iste, si placet: Siccine mandata Sal- vatoris accepimus jubentis, « Nemini reddideritis malum » pro malo; sed si quis vos percusserit in unam maxillam, » præbete et alteram⁵, » et, « Dimittite injurias fratribus » vestris? » Ecce ab hominibus non reddentibus malum

¹ Matth. xviii, 22. — ² Id. xvi, 19. — ³ Id. xviii, 18. — ⁴ Ibid. 17. — ⁵ Id. v, 39. — ⁶ Id. xviii, 35.

pro malo, alligatur homo amarius et infelicius Ecclesiæ clavibus, quam quibuslibet gravissimis et durissimis ferreis vel adamantinis nexibus. Absit, inquit, ut hoc dicam, quoniam christianus sum. Hoc si vere esset, nec illa dixisset. Quoniam Deus Prophetarum quorum scripta blasphemat, ipse est Deus Apostolorum quorum scripta blasphemare formidat.

XXXVII. « Sed David, inquit, Deum rogavit, et non est exauditus, nisi oblato sacrificio, ut hominibus qui non peccaverant, parceretur¹: » et ideo non est credendus Deus verus, qui sacrificiis delectatur. Jam de pœna occisorum hominum, quibus quandoque morituris mors illa non obfuit, et eorum tamen mortibus cor regis sese extolentis merito vapulavit, superius respondimus². De sacrificio autem valde iste nihil sapit: et ideo fallitur, quia jam sacrificia talia non offert Dei populus Deo, posteaquam venit unicum sacrificium, cujus umbræ fuerunt illa omnia, non hoc improbantia, sed hoc significantia. Sicut enim res una multis locutionibus et multis linguis significari potest: sic unum verum et singulare sacrificium multis est antea sacrificiorum significatum figuris. De quibus singulis hic disputare quam sit longum, videtis. Unum tamen sciant insipientes, tardi ad intelligendum, et præcipites ad reprehendendum, quod dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret. Falsus enim Deus sic se vult honorari ab eis quos decipit, quomodo verus Deus ab eis quibus consulit: et maxime sacrificium est quod præcipue debetur Deo. Nam obsequia cætera quæ divinitati exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbæ fastu homines arrogare. Rarissimi autem commemorantur, qui sibi ut sacrificaretur, cum regia potestate possent, ausi fuerint imperare. Quicumque tamen ausi sunt, per hoc se

¹ 2 Reg. xxiv, 10. — ² Vide supra, n. 16.

deos haberi voluerunt. Sacrificiis autem Deum non egere, quis nescit? Sed nec laudibus nostris eget. Verum sicut nobis, non illi, utile est laudare Deum; sic nobis, non illi, utile est offerre sacrificium Deo. Quoniam singulari et solo vero sacrificio pro nobis Christi sanguis effusus est: ideo primis temporibus ad hoc sacrificium talibus significationibus prophetandum, immaculorum animalium sacrificia Deus sibi iussit offerri; ut quemadmodum illa immaculata erant a corporum vitiis, ita speraretur immolandum esse pro nobis, qui solus immaculatus fuerat a peccatis. Quæ tempora per Prophetam sic prænuntiantur:

» Deus deorum Dominus locutus est, et vocavit terram, a
 » solis ortu usque ad occasum, ex Sion species decoris
 » ejus. » Et paulo post in eodem Psalmo: « Audi, populus
 » meus, et loquar tibi; Israël, et testificabor tibi: quoniam
 » niam Deus Deus tuus ego sum. Non super sacrificia tua
 » arguam te, holocausta autem tua in conspectu meo sunt
 » semper. Non accipiam de domo tua vitulos, neque de
 » gregibus tuis hircos. Quoniam meæ sunt omnes bestiae
 » sylvæ, pecora in montibus et boves. Cognovi omnia volatilia
 » cœli, et species agri mecum est. Si esuriero, non dicam tibi:
 » metis est enim orbis terræ et plenitudo ejus. »
 » Numquid manducabo carnes taurorum, aut sanguinem
 » hircorum potabo? Immola Deo sacrificium laudis, et
 » redde Altissimo vota tua. » Et iterum in fine Psalmi
 » ejusdem, « Sacrificium, inquit, laudis honorificabit me, et
 » ibi via qua ostendam illi salutare Dei¹. » Jam de hoc
 » salutari Dei, quod ipse sit Christus, supra commemoravi
 » atque monstravi². Quod est autem sacratius laudis sacrificium,
 » quam in actione gratiarum? et unde majores agendæ sunt
 » Deo gratiæ, quam pro ipsius gratia per Jesum Christum
 » Dominum nostrum? Quod totum fideles in Ec-

¹ Psal. XLIX, 1 usque ad finem. — ² Vide supra, n. 15.

clesiæ sacrificio sciunt, cujus umbræ fuerunt omnia priorum genera sacrificiorum. Isti autem vaniloqui reprehensores Veteris Testamenti, etiam si cætera quæ commemoravi de hoc Psalmo minus intelligunt, sufficiat eis quantum ad præsentem quæstionem attinet, quia Deus Prophetarum, qui Deus est etiam Apostolorum, non manducat taurorum carnes, nec sanguinem potat hircorum. Talem quippe eum noverant sancti, qui pleni ejus Spiritu ista dicebant. Unde illud quod David obtulit, ut populo parceretur¹, umbra erat futuri, qua significatum est, quod per unum sacrificium, cujus illa figura erat, saluti populi spiritaliter participatur. Ipse est enim Christus Jesus, « Qui traditus est, sicut
 » Apostolus dicit, propter delicta nostra, et resurrexit propter justificationem nostram²: » propter quod etiam dicit: « Pascha nostrum immolatus est Christus³. »

XXXVIII. Unde autem iste probare conatus est, evidenter servisse dæmoniis, qui sacrificiis ea promeruit, volens hoc intelligi de sancto David, ibi evidentius quanta fraude imperitorum animis insidietur ostendit: Adhibuit enim Apostolorum testem, eo quod dixerit: « Videte Israël carnaliter; nonne qui edunt hostias, participes sunt
 » altaris? Quid ergo, dico quod idolum sit aliquid? Sed
 » qui sacrificant, dæmonibus sacrificant⁴. » Quod non ita scriptum est: sed ita: « Videte Israël secundum carnem:
 » nonne qui de sacrificiis manducant, socii sunt altaris?
 » Quid ergo, dico quia idolis immolatum est aliquid, aut
 » idolum est aliquid? Sed quia quæ immolant, dæmoniis,
 » et non Deo, immolant. Nolo vos socios dæmoniorum
 » fieri. » Potuit autem accidere, ut secundum interpretationum varietatem non in rebus, sed in verbis, quod ego dixi, « secundum carnem; » alii codices habeant, « car-

¹ 2 Reg. XXIV, 10. — ² Rom. IV, 25. — ³ 1 Cor. V, 7. — ⁴ Id. X, 18 et seqq.